

De waarheid van de leugen

Het liegen in ontbinding van Guy Cassiers

Guy Cassiers ontbindt de leugen van het acteren en meteen ook het kijken van de toeschouwer. Een voorstelling die de grenzen tussen kunst, verbeelding en waanzin vervaagt en hertekent, aldus Karolien Derwael.

Het liegen in ontbinding. Guy Cassiers / Jan Simoen

De vijf teksten die Guy Cassiers met elkaar in dialoog brengt in de recente Kaaitheaterproductie *Het Liegen in Ontbinding* lijken op het eerste gezicht niet zo erg veel met elkaar te maken te hebben. Tijdens de voorstelling echter begin je te beseffen dat ze steeds hetzelfde zeggen. Maar dan anders. En om dat verschil gaat het. De leugen wordt in haar verschillende facetten ontbonden en geanalyseerd, en blijkt telkens anders te functioneren. De minimalistische mise-en-scène, waarin de weinige attributen voortdurend nieuwe betekenissen krijgen, herhaalt en versterkt dat nog. 'Alles staat immers werkelijk met elkaar in verband.' Die ervaring wordt des te dwingender wanneer je begint te merken dat het liegen evengoed en zelfs intrigerender aan het werk is in het spel van de acteurs en in het kijken van de toeschouwer.

In Becketts hoorspel *Cascando* lijkt het personage van de schrijver het te moeten afleg-

gen tegen zijn verbeelding, die hem steeds voor blijft. "Ze zeiden, 't Is van hem, 't Is zijn stem, 't Is in zijn hoofd.'" Slechts heel langzaam ziet hij het personage Woburn steeds duidelijker voor zich verschijnen, een vaste vorm aannemen waarmee hij iets kan doen. Een nieuw verhaal openen. Indien mogelijk het laatste. "Het lijkt wel of ze van de ene wereld naar de andere nader tot elkaar komen." Verbeelding wordt werkelijkheid. "Dat is goed."

Maar ook als aan kunst een 'echte' werkelijkheid voorafgaat, blijven de moeilijkheden niet uit. Op 2 juli 1816 loopt het Franse fregat de Medusa vast op een zandbank, het reddingsvlot met zijn opvarenden wordt vervolgens op een schandalige manier in de steek gelaten. Mouterij, krankzinnigheid, kannibalisme en massamoord uit zelfbehoud zijn het gevolg. Vijftien van de honderdvijftig schipbreukelingen overleven de catastrofe. Niets daarvan op het in juli 1819 voltooid

schilderij *Het Vlot van de Medusa* van Géricault, die nochtans volledig op de hoogte was van het hele gebeuren. Op het doek geen uitgemergelde en uitgehongerde lichamen, maar gespierde en mooigevormde lijven. Julian Barnes' analyse van Géricaults schilderij (in *Een geschiedenis van de wereld in 10 1/2 hoofdstukken*) geeft duidelijk aan hoe en waarom elke kunstenaar de werkelijkheid onvermijdelijk gaat vervormen. "Monsieur Géricault, uw schipbreuk is beslist geen ramp," merkte Lodewijk XVIII al op. Omdat kunst trouw moet blijven aan zichzelf. Meer nog dan politieke en sociale omstandigheden, noodzaken esthetische en praktische factoren het liegen. Werkelijkheid wordt kunst. 'That is, after all, what it is for,' besluit Barnes. Maar niet alleen Géricault is ontrouw aan de werkelijkheid, het is precies omwille van ons gebrek aan achtergrondkennis over de 'werkelijke' gebeurtenissen op het vlot van de Medusa dat het schilderij een eigen leven gaat leiden, en er ruimte ontstaat om steeds nieuwe verhalen op te roepen.

Grendels en deuren

Het (niet-)weten beïnvloedt niet alleen onze visie op kunst, ook ons beeld van de werkelijkheid wordt erdoor gekleurd. Dat idee wordt uitgewerkt in *Interieur* van Maeterlinck, het derde deel van de voorstelling. Een oude man en een vreemdeling waren getuigen van de verdrinkingsdood van een klein meisje. Zij staan in de tuin voor het huis van haar ouders en kijken door een raam naar de avondlijke bezigheden van het gezin, zonder er toe te komen aan te kloppen en het tragische nieuws te vertellen. Omdat zij weten wat er voorgevallen is, gaan de oude man en de vreemdeling niet alleen het gebeuren in de vredige huiskamer, maar ook alles wat zich voor het ongeluk heeft afgespeeld anders interpreteren. En dit terwijl het gezin zelf nog leeft in de overtuiging dat elk kwaad, elke catastrofe door middel van grendels en eiken deuren kan worden buitengehouden.

Op een vergelijkbare manier weten ook Keet en Keefman, de personages uit resp. *De Overlevende* van Julian Barnes en *Keefman* van Jan Arends, de werkelijkheid efficiënt op een afstand te houden. Niet door deuren en grendels, al bevinden ze zich daar als psychiatrische patiënten ironisch genoeg wel achter, maar door te 'fabuleren': je verzint een verhaal om de feiten die je niet kent of niet kunt aanvaarden te verklaren. Omdat je lijdt aan het 'Chronische Slachtofferschap', een 'psychisch of psychiatrisch gestoorde medemens' bent, of zeg maar gewoon 'gek'. Maar Keets en Keefmans verhalen zitten zo logisch in elkaar en worden met zoveel overtuiging